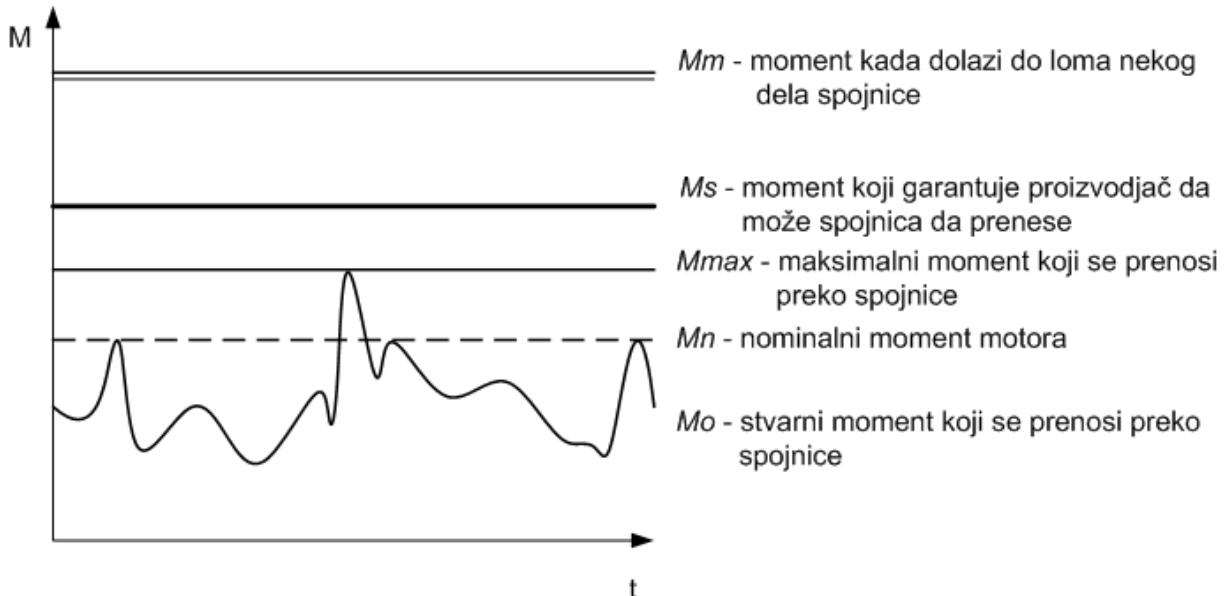

Spojnice

Spajaju dva vratila u jednu celinu, kada je jedno u produžetku drugog; mogu da vezuju u celinu i vratilo sa zupčanikom i sl..

- Prema načinu ostvarivanja veze između vratila, postoje: krute, elastične, zglobne, kandžaste, frikcione, specijalne; ima spojnica koje teško možemo smestiti u neku od ovih grupa.

- Prema delovanju, stalne i uključno-isključne spojnice

Ako znamo moment Mo koji treba da se prenosi jer ga traži konzumna mašina, biramo motor sa nominalnim momentom Mn znajući da kratkotrajna preopterećenja ($Mmax$) on bez problema prenosi.

Odnos $Mmax / Mn = \varphi$ - stepen neravnometnosti.

Spojnicu se bira tako da je $Mmax \leq Ms$.

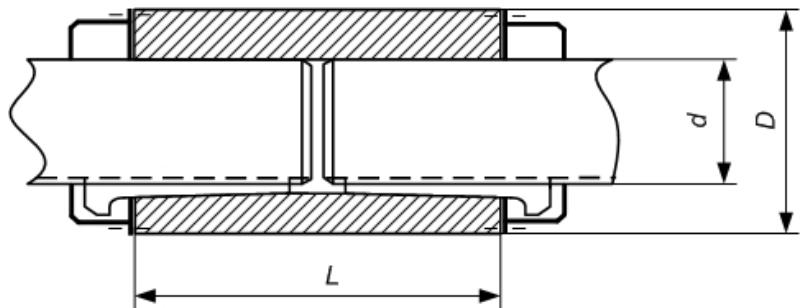
Pri tome je stepen sigurnosti $Mm / Ms = 2 \dots 3$

U proračunima se usvaja $Mmax = Mo$

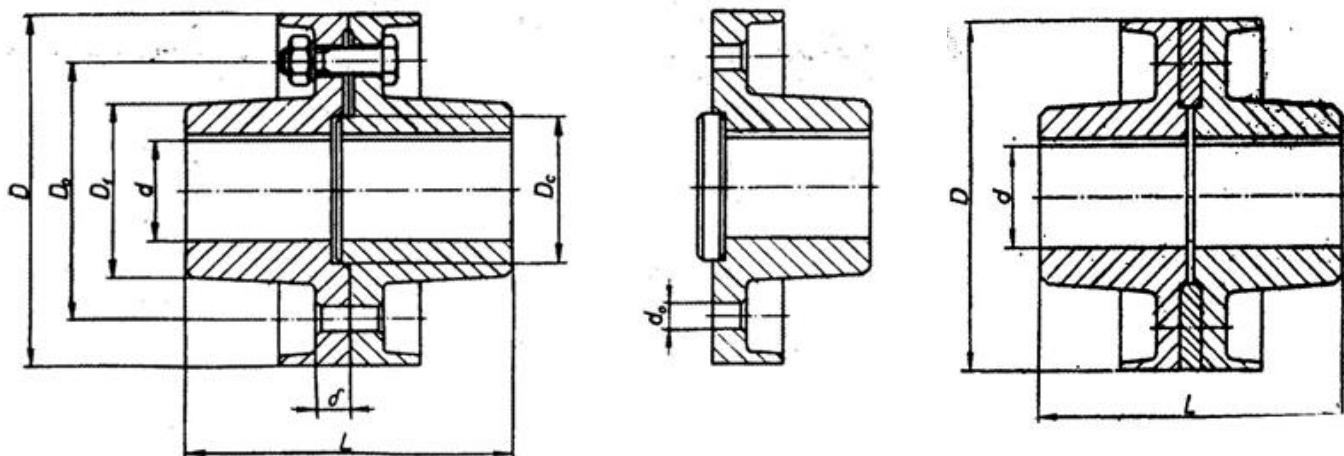
KRUTE SPOJNICE

Obezbeđuju stalan prenos obrtnog momenta, visoke su nosivosti i malog su gabarita. Ne dopuštaju nikakva odstupanja položaja osa vratila; sve vibracije, udare, prenose sa jednog na drugo vratilo bez prigušenja

1. Kruta spojnica sa naglavkom + uzdužni klin sa kukom

2. Kruta spojnica sa obodima, prirubna spojница

Spojnica se usvaja na osnovu prečnika vratila na mestu spojnice

Mere u mm	Osnovne mere s pojnicama sa zasebnim obodima							Prema ISO
	d	D _o	D _c	D ₁	D ₂	L	z	
30÷38	100	75	70		80	4	16	22
40÷55	125	95	90	100	110	6	18	27
60÷75	160	125	120	130	140	6	22	32
80÷95	190	150	145	155	170	6	25	36
100÷120	240	195	190	200	210	6	30	41
130÷150	290	240	230	240	250	8	35	50
160÷180	340	280	270	285	300	8	40	55
190÷220	400	330	320	335	350	10	45	65
230÷270	480	400	380	400	410	10	55	80
280÷330	570	480	460	480	560	10	65	90
340÷390	670	560	540	570	550	12	70	100
400÷500	850	720	690	720	650	12	90	130

Napomene uz tablicu 2.4:

- 1) Nominalna mera za spojnicu je prečnik osnog kruga D_o.
- 2) Unesene mere vrede uz pretpostavku da je materijal vratila, oboda i zavrtanja približno jednakih osobina.
- 3) Završeci vratila mogu biti cilindrični, kao na sl. 2.10 ili konični kao na sl. 1.39.
- 4) Mesto ispuštenja i udubljenja za centrisanje može se upotrebiti i prsten za centrisanje (v. sl. 2.9).
- 5) z je broj zavrtanja, d_o prečnik otvora za zavrtanje, e_{max} je maksimalni otvor ključa za pritezanje zavrtanja; ostale oznake date su na sl. 2.10.

Provera napona u zavrnjima na spojnicu:

Veza podešenim zavrnjima

- Poprečna sila po jednom zavrtiju

$$F_{ol} = \frac{2 \cdot Mo}{\frac{z}{2} \cdot D_o}$$

Provera napona smicanja, T_{ds} = 50 MPa

Provera površinskog pritiska, p_d = 35 MPa

- pri čemu je kod napona na površinski pritisak: δ = (0.24 ... 0.26) d + 0,01 , m

Veza nepodešenim zavrnjima

- Sila koja isteže jedan zavrtanj

$$F_l = \frac{2 \cdot Mo}{z \cdot \mu \cdot D_R}$$

Srednji prečnik trenja

$$D_R = \frac{2 \cdot (D^3 - D_c^3)}{3 \cdot (D^2 - D_c^2)}$$

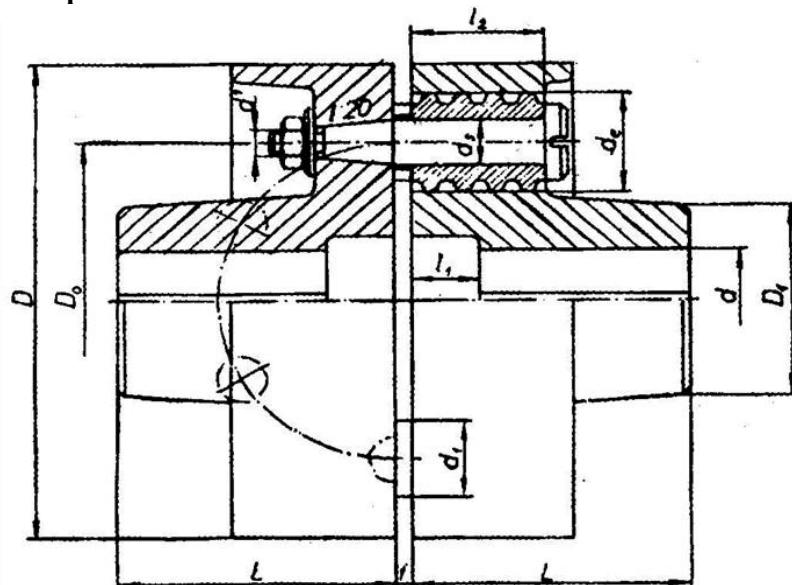
Provera napona istezanja u jezgru zavrnja, σ_{de} = 45 MPa

- koeficijent trenja je obično μ = 0,2 ... 0,25

ELASTIČNE SPOJNICE

Elastične spojnice dopuštaju odstupanja položaja osa vratila, radikalna aksijalna i ugaona i prigušuju udare i vibracije. Opterećenje se prenosi preko delova povećane elastičnosti, od gume ili od čelika. Usled male nosivosti ovih delova, gabarit ovih spojница je veći u odnosu na krute. Ograđuju se na mestima gde je obrtni moment manji, na ulaznom vratilu reduktora i sl.

1. Elastična spojница sa obodima i gumenim prstenima

Spojnica se usvaja na osnovu prečnika vratila na mestu spojnice, eventualno na osnovu obrtnog momenta

Prosta elastična spojница

Mere u mm

Prema GOST 2229—55

<i>d</i>	<i>D</i>	<i>D_o</i>	<i>D₁</i>	<i>L</i>	<i>l₁</i>	<i>l₂</i>	<i>f</i>	<i>d'</i>	<i>z</i>	<i>d₁</i>	<i>d_s</i>	<i>d_e</i>	<i>M_s</i>	<i>G</i>
32÷35	120	82	52	62	33	35	4	M 12	4	30	14	28	12,5	44÷48
42÷45	140	100	70	82	33	35	5	M 14	6	40	14	28	33	70÷76
50÷52	170	120	80	112	42	45	6	M 16	6	45	18	36	45,5	132÷144
60÷65	190	140	100	112	42	45	8	M 18	8	50	18	36	71	175÷190
75÷80	220	170	120	142	42	45	8	M 20	10	55	18	36	108	276÷300
85÷95	260	195	135	142	55	55	8	M 22	10	60	24	46	200	276÷300
105÷115	330	245	175	175	70	70	10	M 24	10	65	30	58	405	408÷445
135÷145	410	310	220	215	90	90	12	M 24	10	65	38	72	830	840÷950
170÷180	500	380	270	255	110	110	14	M 27	10	70	46	88	1500	1620÷1750
														2900÷3150

Napomene uz tablicu 2.8:

- 1) Vrednosti za obrtni moment *M_s* date su u [kNm], a za težinu *G* u [N].
- 2) Oznake su date na sl. 2.15; *z* je broj zavrtanja.

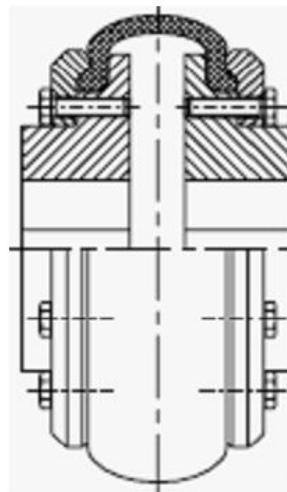
- Periferna sila po jednom zavrtnju

$$F_{ol} = \frac{2 \cdot Mo}{z \cdot Do}$$

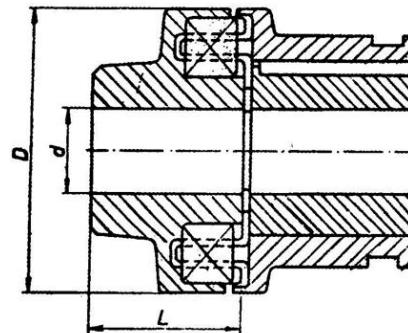
Provera površinskog pritiska, $S = l_2 \cdot ds$, $pd = 2 \text{ MPa}$

Provera napona savijanja, $Mf = F_{ol} \cdot \left(\frac{l_2}{2} + f \right)$, $\sigma_{df} = 45 \text{ MPa}$

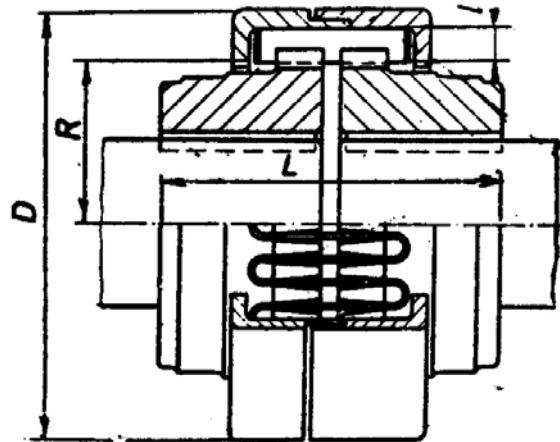
2. Elastična spojnica sa gumenim torusom (Periflex)

3. Elastične spojnice sa gumenim ulošcima (Eupex)

4. Elastična spojnica sa čeličnom trakom (Bibby)

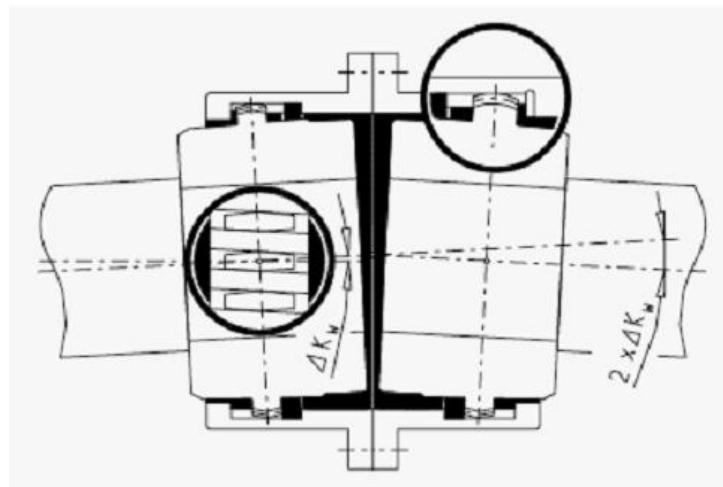
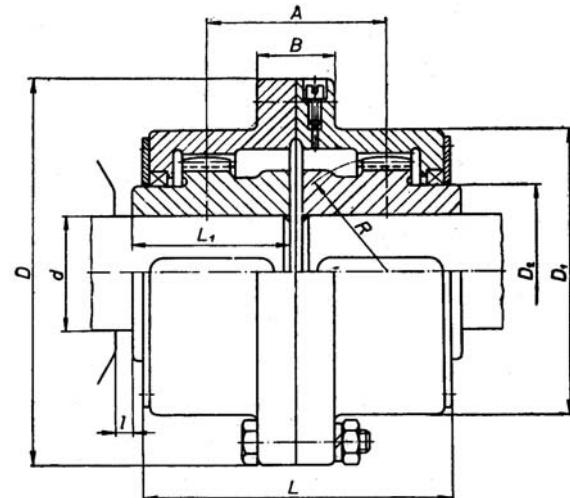

ZGLOBNE SPOJNICE

Koriste se za spajanje vratila čije se ose međusobno seku i čiji se međusobni položaj u toku rada može menjati.

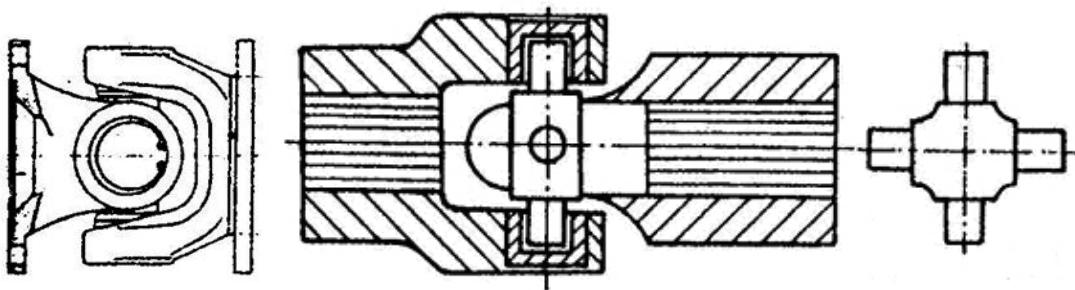
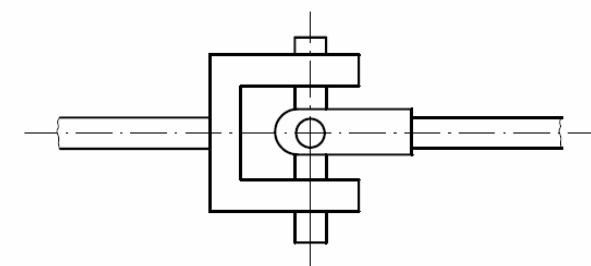
1. Zupčasta spojница

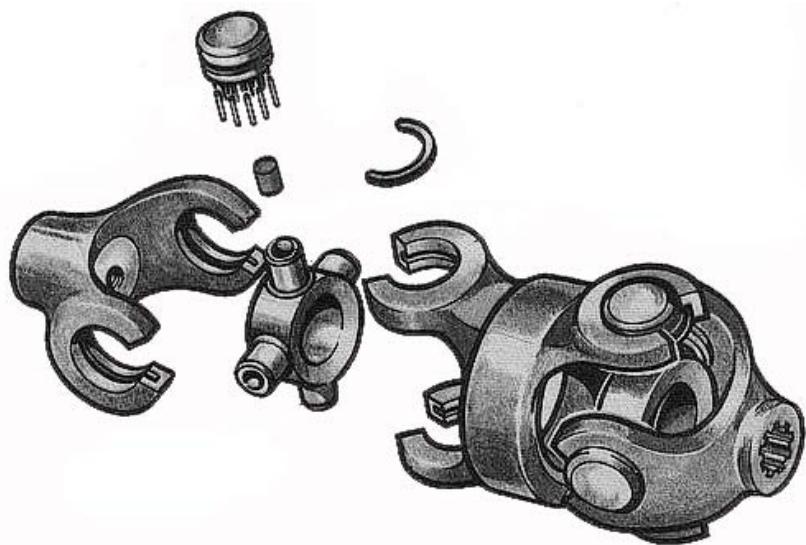
Omogućava aksijalna pomeranja vratila kao i pomeranja pod uglom.

2. Kardanska spojница

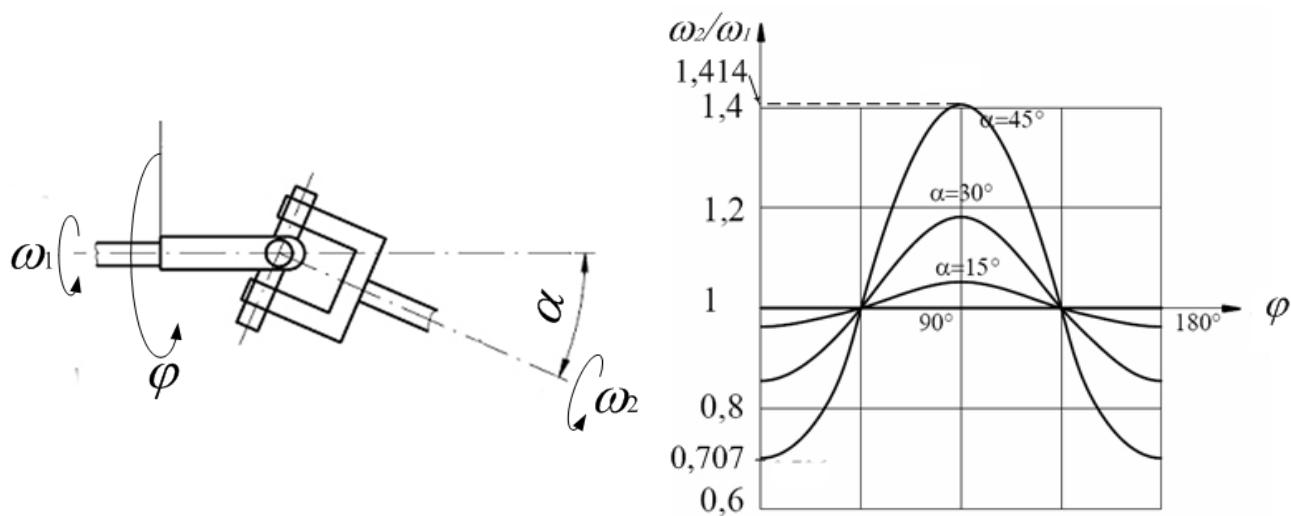
Omogućava vrlo velika ugaona pomeranja vratila u toku rada, međutim nije pogodna za velike snage.

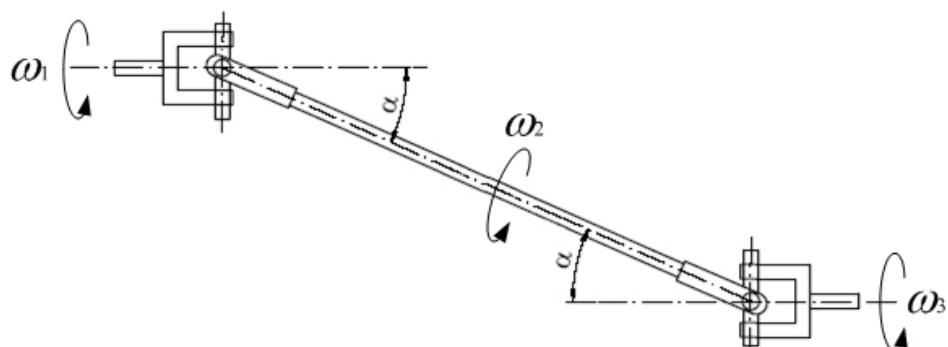

Karakteristično je da se u toku rotacije menja ugaona brzina gonjenog vratila. Pri konstantnoj ugaonoj brzini pogonskog vratila ω_1 , ugaona brzina gonjenog vratila ω_2 se naizmenično povećava i smanjuje (u zavisnosti od ugla φ). Veličina odstupanja ugaone brzine i obrtnog momenta od srednje (pogonske) veličine zavisi i od ugla pod kojim je zakrenuta osa gonjenog u odnosu na osu pogonskog vratila α .

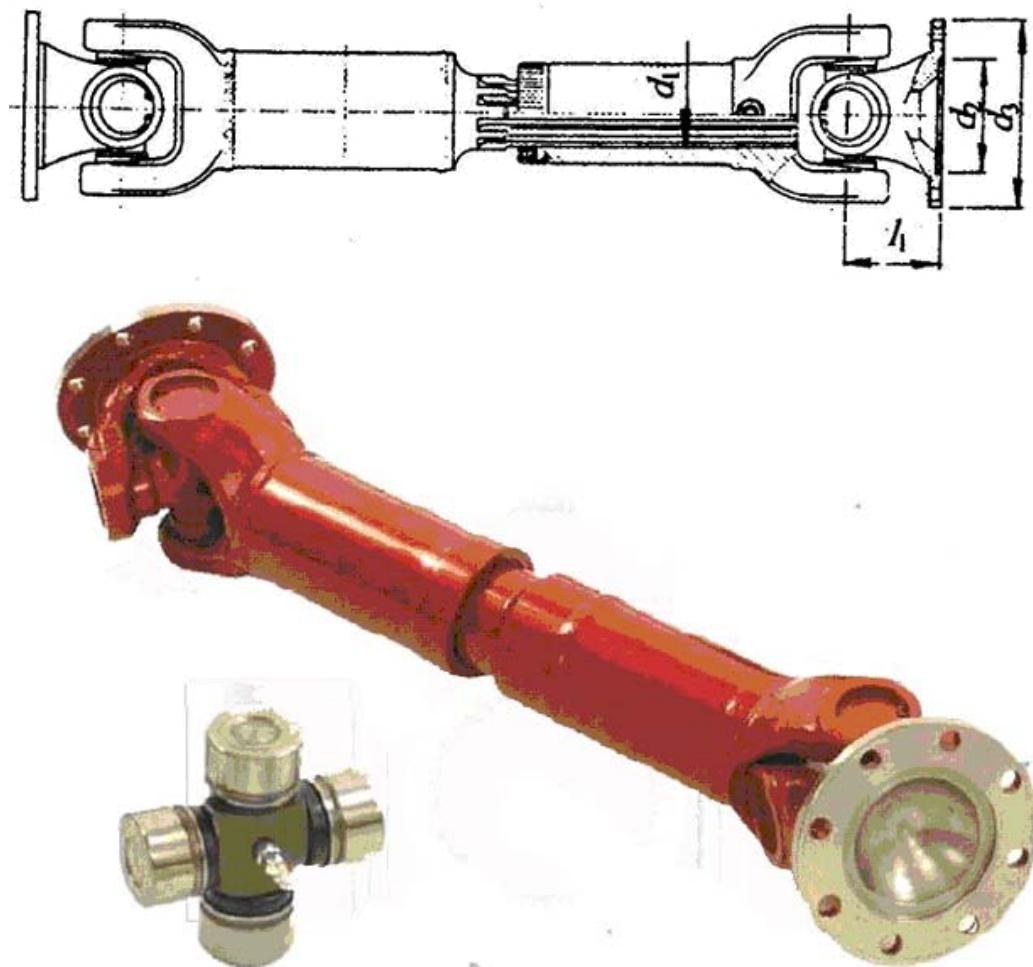
$$\frac{\omega_2}{\omega_1} = \frac{Mo_2}{Mo_1} = \frac{\cos \alpha}{1 - \sin^2 \varphi \cdot \sin^2 \alpha}$$

Ugradnjom kardanovih zglobova u paru, ovo odstupanje se neutrališe, $\omega_3 / \omega_1 = 1$

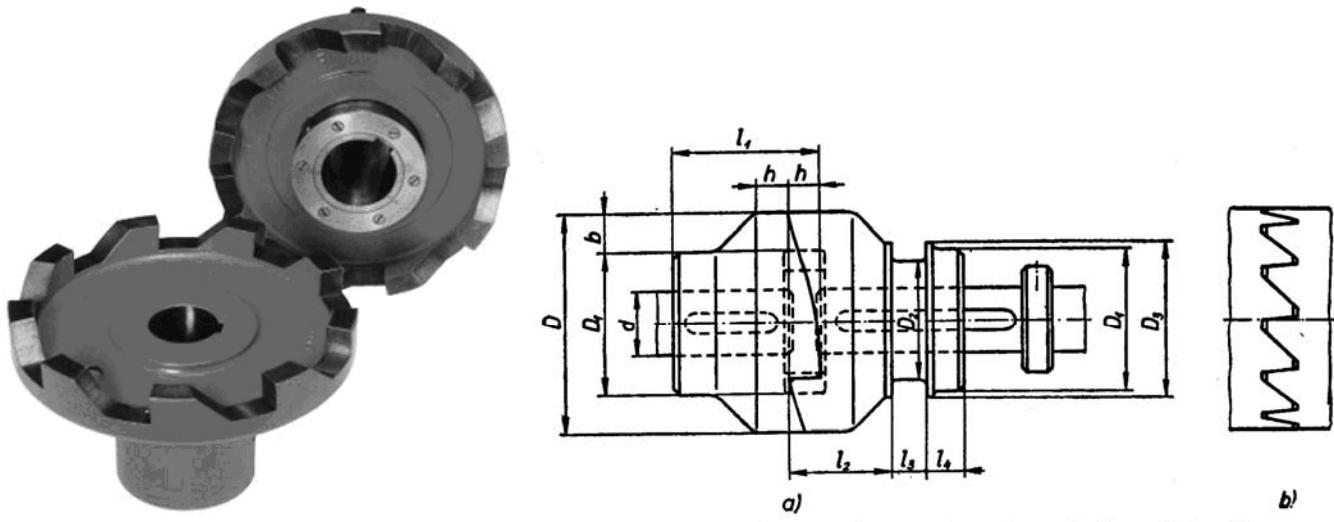

Konstrukcija

KANDŽASTA SPOJNICA

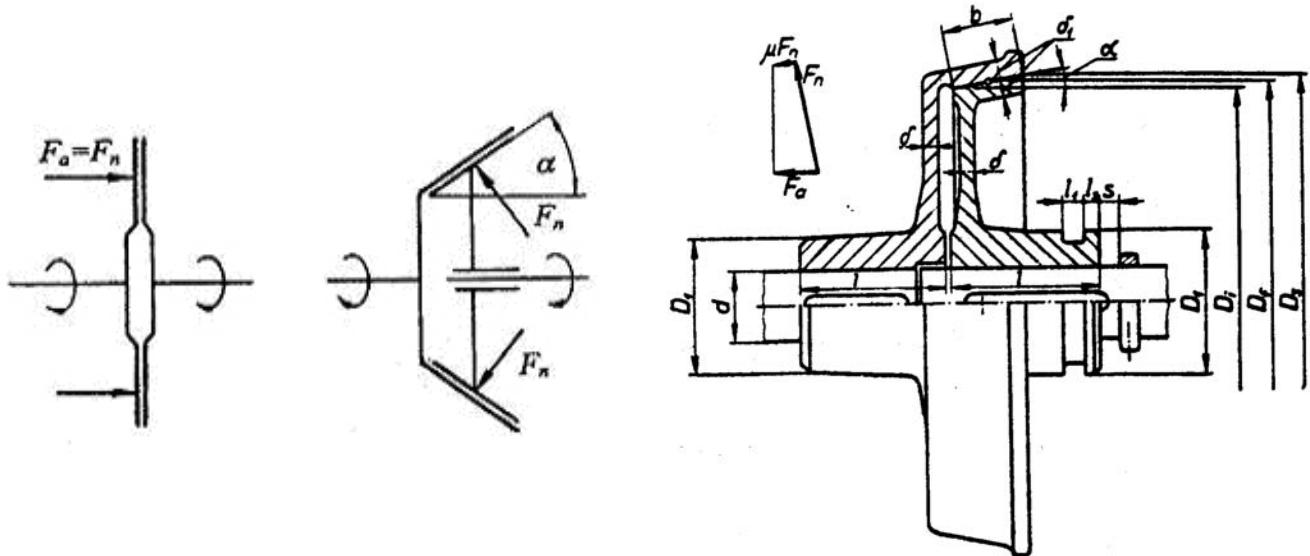
Spada u grupu uključno-isključnih spojница, tj. spada u grupu spojница koje omogućavaju povremeni prekid u prenošenju obrtnog momenta. Neophodno je da je jedno vratilo aksijalno pomerljivo.

Isključna kandžasta spojnica sa jednom (a) i sa tri (b) kandži

FRIKCIJONA SPOJNICA

Omogućavaju uključivanje i isključivanje vratila u toku rada i pod opterećenjem. Uključivanje i isključivanje je "meko", u slučaju da dođe do naglih udara ili preopterećenja javlja se proklizavanje, tako da ova spojница može da radi i kao sigurnosna.

Kod frikciione spojnica sa ravnim dodirnim površinama, normalna sila na dodiru F_n jednaka je potreboj aksijalnoj sili za uključivanje spojnice F_a . Ova sila mora biti ostvarena i održavana tokom prenošenja obrtnog momenta.

Kod frikciione spojnica sa konusnim dodirnim površinama, sila F_n je veća od F_a , što omogućava prenošenje većih obrtnih momenata.

$$F_a = F_n \cdot \sin \alpha + \mu \cdot F_n \cdot \cos \alpha \Rightarrow F_n = F_a \frac{1}{\sin \alpha + \mu \cos \alpha}$$

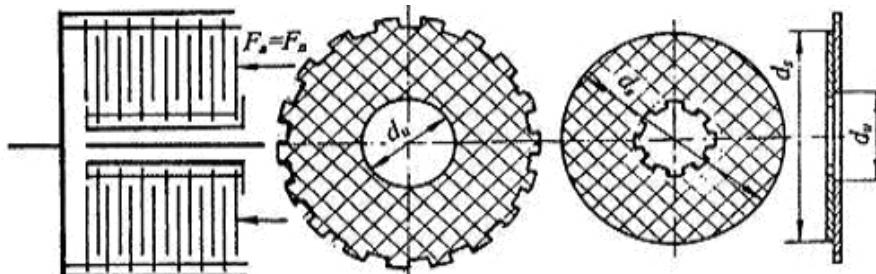
Još veće smanjenje potrebne sile F_a postiže se kod lamelastih spojnika. Ove se spojnice sastoje od z_s spoljašnjih i z_u unutrašnjih lamela. Sila trenja ovde deluje na svakom dodiru lamela, gde je broj dodira $i = z_s + z_u - 1$.

Ako je obrtni moment koji se prenosi T , stepen sigurnosti protiv proklizavanja S_μ , dobija se ukupna sila trenja na spojniku: $F_\mu = \frac{2T}{d_\mu} S_\mu = i \cdot F_n \cdot \mu$. Odnosno dobija se potrebna sila F_n za prenošenje obrtnog momenta T :

$$F_n = \frac{2 \cdot T \cdot S_\mu}{i \cdot d_\mu \cdot \mu}$$

Što je veći broj parova lamela, potrebna je manja sila F_n .

- Srednji prečnik trenja: $d_\mu = \frac{2(d_s^3 - d_u^3)}{3(d_s^2 - d_u^2)}$

Lamelasta frikciona spojnica; Spoljašnja i unutrašnja lamela

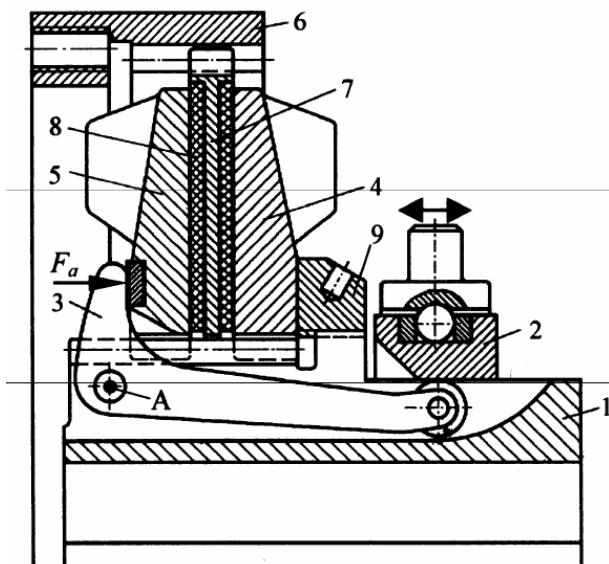
Efekat smanjenja sile F_n sa povećanjem broj lamela može da se koristi i kod konusnih dodirnih površina

$$\text{Pritisak koji se ostvaruje na dodirnoj površini lamela: } p = \frac{F_n}{A} = \frac{4 \cdot F_n}{\pi \cdot (d_s^2 - d_u^2)} \leq p_{doz}$$

Tablica – Karakteristike materijala frikcionih obloga

Frikcione površine	Koeficijent trenja μ za	ϑ_{max}^0	p_{doz}
	suve površine	podmaz. pov	
Kaljen čelik/kaljen čelik - podmazivanje prskanjem - podmazivanje mlazom ulja		0,06-0,11 0,03-0,06	100 120
Kaljen čelik/Sinter metal - podmazivanje prskanjem - podmazivanje mlazom ulja	0,15-0,25	0,06-0,11 0,03-0,06	180
Čelik/Liveno gvoždje	0,15-0,20	0,03-0,06	260
Liveno gvoždje/liveno gvož.	0,15-0,25	0,02-0,10	300
Presovani azbest sa vešt. smolom/ Č, ČL, SL	0,20-0,40	0,10-0,15	250(500)
Metalna vuna / Č, ČL, SL	0,46-0,65	0,10-0,20	200(300)
Grafit / Čelik	0,25	0,05-0,10	300(550)
Pluta / Č, ČL, SL	0,20-0,35	0,10-0,15	100(160)
Koža / Č, ČL, SL	0,30-0,60	0,12-0,15	100
Čelični pesak sa dodatkom grafića / Č, SL	0,40-0,50		350
Čelične kuglice sa dodatkom grafića / Č, SL	0,20-0,50		300

Frikcione spojnice mogu se uključivati koristeći mehaničku energiju, hidrauličnu ili elektromagnetnu.

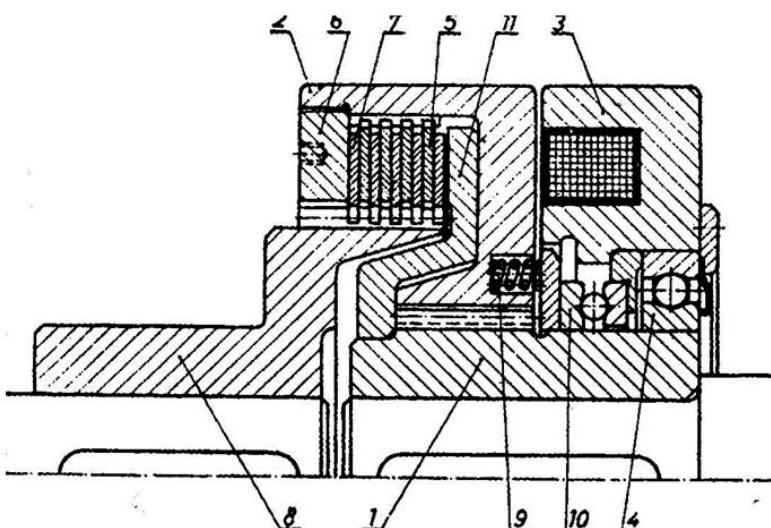
Mehanička frikciona spojница

- 1 – Glavčina pogonskog dela spojnice
- 2 – Uključni prsten
- 3 – Dvokraka poluga
- 4, 5 – Nosači frikcionih obloga
- 6 – Spoljašnji prsten sa unutrašnjim ozubljenjem
- 7 - Lamela
- 8 – Frikcione obloge
- 9 – Navrtka

Frikcione obloge (8), lamela (7) i nosači (4, 5) aksijalno se pomeraju duž ozubljenja u kontaktu sa prstenom (6).

Uključni prsten (2) pomeranjem u smeru strelice, polugu (3) zakreće oko tačke A i stvara silu F_a koja udaljava ili približava frikcione obloge (8).

Navrtka (9) se koristi za podešavanje rastojanja između obloga (8) kada se one potroše.

Elektromagnetna frikciona spojница sa lamelama

- 1 - Glavčina predajnog dela spojnice
- 2 - Ploča koju privlači elektromagnet
- 3 - Nepokretni nosač elektromagneta
- 4 - Radijalni ležaj
- 5 - Lamele predajnog dela spojnice
- 6 - Pritiskivač lamela
- 7 - Lamale
- 8 - Glavčina prijemnog dela spojnice
- 9 - Opruga za vraćanje pozicije (2)
- 10 - Aksijalni ležaj za oslanjanje pozicije (2) o poz. (3)
- 11- Ploča

HIDRODINAMIČKA SPOJNICA

